

ŠOLSKO SELEKCIJSKO TEKMOVANJE S PODROČJA
SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE
2022/2023

RIME SRCA, RITMI SVETA

- 3. in 4. letnik – gimnazijski programi
- 3. in 4. letnik – srednji strokovni program
- 1. in 2. letnik – poklicno-tehniški programi

Janez Menart: *Srednjeveške pridige in balade*

NAVODILA ZA PISANJE RAZLAGALNEGA SPISA

Čas pisanja: 90 minut

Stoletja so se izgubila v čas

S pomočjo priloženih pesmi in odlomkov ter ključnih besed *epska poezija, balada, pridiga, srednji vek* predstavite Menartovo pesniško zbirko in pojasnite razmerje med zgodovinskimi dejstvi ter njihovo umetniško upodobitvijo.

Kdo so v Menartovih baladah »junaki«? Izberite dva in ju predstavite. Kakšen je bil do njih odnos takratne družbe? Svoj odgovor utemeljite.

Opreделите se do trditve, da je zgodovina človeštva v resnici zgodovina posameznega človeka. Svoje razmišljanje povežite s sporočilom kronistov v pesmih Anno Domini in Kronika 1599.

Želimo Vam ustvarjalno pisanje.

OBRNITE LIST!

PRILOGA

ANNO DOMINI

Pri oknu v stolpu kloštra, zazrt v rumenkast list,
sloni s peresom v roki za pultom brat kronist.
Pod zidom sredi dvora šumlja rumena lipa
in v vetru s koncem veje po šipah láhno tipa.
Z nje list za listom pada, kot dnevi z veje let.
V zidovih je samota, tam zunaj širni svet.
Tam zunaj je življenje, je sreča in je beda,
so rojstva, svatbe, smrti, hrup reda in nereda.
Tam zunaj je vrvenje, ta od vasi do mest
drži se, tja vse polno stezá, potí in cest.
Tam tehtajo tovóre, tam za srebrne funte
zastavljajo gradove, vasi, ljudi in grunte.
Tam meč se križa z mečem za pravdo in za čast,
a s krono se Stanôvi za davke in oblast.
Tam Oger kolje carske, tam kuga, glad morita,
tam po cerkváh iskrijo se turških konj kopita.
Tam sijejo dvorane, tam v zvenu polnih kup
se spletajo zarote in v vino stresa strup.
Tam v neprestanih sporih zaradi hub in tlake
moré graščinski kmete in puntarji graščake –
tam zunaj je življenje, ki pljuska noč in dan
čez hribe, čez doline ob stari samostan.
A on, kronist, ob pultu s pomakanjem peresa
samoten, tih, pozabljen si služi pot v nebesa.
In gleda to življenje, ki s smrtjo se bori,
in ve: kar **on zapiše**, le tisto preživi.
In marsikaj zapiše, a marsikaj ni vse –
opat pove mu sproti: to **da** in tega **ne**.

(Janez Menart: Srednjeveške pridige in balade, 1990, str. 16–17.)

EPILOG (odlomek)

Od lepotíje noga je zastala,
od čara zamaknile so oči.
In noč je v listju vej zašepetala

o mrtvih dedih davnih živih dni.

(Janez Menart: Srednjeveške pridige in balade, 1990, str. 127.)

KRONIKA 1599

Na mrtvega stoletja poslednji živi dan
naj v kroniki popišem še zadnjo prazno stran.
Če naj bi vse opisal takó, kot je bilo,
to zadnjo stran bi pisal s solzámi in s krvjo.
Saj nikdar na tem svetu ni dneva brez gorja –
zdaj več je ran telesnih, zdaj več je ran duhá.
Kot sleherno stoletje, tako se tudi to,
šestnajsto, na Slovenskem začelo je s krvjo.
Ko je beneška vojska izbruhnila svoj bes,
že Bog poslal nad Kranjsko je grozovit potres.
In prej kot so gradovi in hiše stali spet,
so puntarji požgali jih spet za vrsto let.
Potem iz leta v leto naš dedni je sovrág
divjal vsevprek in trkal že na cesarski prag;
požigal, klal in ropal, vse dokler ni pesjan
po dolgih, strašnih bojih za mejo bil nagnan.
Medtem iz nemških krajev iz luteranskih mest
prinesel Primož Trubar je nemško blagovest.
Zdaj je krvave boje zamenjal boj duhá
in mešal se med muke vsakdanjega gorja.
A že v strahotnem puntu spet brizgala je kri;
in spet je Turek plenil vse do nedavnih dni.
Nazadnje nad deželo poslal je božji srd
še svojo strašno deklo, morilsko črno smrt.
Tako je vse stoletje bilo le čas gorja
in če ga naj presodim, zanj tukaj naj velja:
Edini srečni dnevi v oktobru so bili,
let sedemnajst je temu. Deset res srečnih dni.
Takrat bi kri in žalost z lučjó iskál zaman;
in srečnež, ki v teh dnevih ima svoj rojstni dan.
Ta se lahko pobáha, edini izmed nas:
Ljudje, le jaz okusil sem aureo aetas!
Pripisal bi le tole, kar pojasni vso stvar,
da so takrat uvedli naš novi koledar.
Tedaj je namreč mesec deset dni krajši bil:
četrtemu oktobru petnajsti je sledil.

(Janez Menart: Srednjeveške pridige in balade, 1990, str. 120–121.)

»Prvič je z umetniškega stališča povsem vseeno, ali je dogodek, ki ga pesnik ali pisatelj obdeluje, zgodovinsko gledano velik ali neznamenit, saj predmet umetnosti je zmerom človek, njegova zgodba in njegovo doživljanje te zgodbe. Z umetniškega stališča je torej povsem vseeno, ali je nekdo padel pred 30.000 mrtvimi pri Waterlooju ali med 300 padlimi pri Krškem ali pa v gostilniškem pretepu. Zgodovinske posledice so seveda neprimerljive, toda te sodijo v zgodovino, ne pa v umetnost. Medtem pa je roman o waterlooski bitki lahko povsem dolgočasen, povest o pretepu v krčmi pa nadvse zanimiva. Tako je izgovarjanje na to, da nimamo epov ali velikih romanov zato, ker nimamo zgodovine, nekakšna samoprevara: zgodovino imamo, bodisi v nosilni bodisi v posredni, soustvarjalni obliki. Za upesnitev obojega je treba samo pravih avtorjev.«

(Janez Menart: Srednjeveške pridige in balade, 1990, str. 141–142.)

»Mitov in mitskih predstav se je treba znebiti predvsem zato, ker zgodovina, na katero ne gledamo samo iz nacionalne ali trenutne ideološke in politične perspektive, odpira mnogo širši pogled na pretekli čas, na pretekli prostor in človeka v njem in šele v tej odprtosti omogoča njihovo umestitev v kompleksnejšo evropsko in občečloveško sodobno in preteklo zgodovinsko izkušnjo, hkrati pa nam šele takšna, očiščena iz sodobnosti v preteklost projiciranih podob in sodb, omogoča kritično presojo stvarnosti in življenja, ki ga živimo.«

(Peter Vodopivec: Zgodovinski miti in šolska zgodovina, 2003, str. 13.)